

ӘОЖ 372.881.1
МРНТИ 14.25.09

<https://doi.org/10.51889/2021-4.1728-5496.23>

Г.С. Ахметова^{1*}

¹Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

ОРТА БІЛІМ БЕРУДЕ ГЕТЕРОГЕНДІ ТОПТАРДА АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА САРАЛАП ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Аңдатпа

Аталмыш мақала орта білім беру деңгейіндегі гетерогенді топтарда шеттілдік білім беру арқылы ағылшын тілі сабағында саралап (дифференциалды) оқытуды қолданудың ерекшеліктері мен дифференциалды оқытуды ұйымдастыру мәселелерін зерттеуге арналған. Аталмыш зерттеу жұмыстың өзектілігі көп деңгейлі топтарда шет тілін оқыту үдерісін ұйымдастыруда көптеген практикалық сұрақтарды шешу қажеттілігімен және шеттілдік оқытудың тиімділігін арттыруда барлық оқушыларды сабаққа белсенді араластырып, оқушылардың белсенділігін арттыру үшін тиімді оқыту формалары мен әдіс-тәсілдерді зерттеудің қажеттілігімен сипатталады. Аталмыш мақаланың мақсаты көпдеңгейлі топтарда шеттілдік білімнің тиімділігін арттыру мақсатында дифференциалды оқытуды қолданудың ерекшеліктерін анықтау болып табылады. Аталмыш зерттеу жұмысында бақылау, педагогикалық эксперимент, саралау және дифференциациялау әдістері қолданылды. Ағылшын тілі сабағында өткізілген дифференциалды оқытуға арналған экспериментке жетінші сыныптың он алты оқушысы қатысты, ал он бес оқушы бақылау тобында болды. Зерттеу барысында ағылшын тілі сабақтарында деңгейлік дифференциация арқылы бірнеше міндет орындалады деген тұжырым расталды: біріншіден, әрбір оқушының білім деңгейі көтеріледі; екіншіден, барлық оқушыларға қолайлы жағдай жасалады; үшіншіден, оқушы мен мұғалімнің ынтымақтастығы нығаяды; төртіншіден әр түрлі қабілеттері мен деңгейлері бар оқушылардың сабаққа қатысуы мен уәждері арта түседі.

Түйін сөздер: саралап оқыту, көпдеңгейлі, бақылау топ, гетерогенді топ, бірнеше интеллект теориясы, эксперимент.

Ахметова Г.С.¹

¹Евразийский Национальный университет им. Л.Н. Гумилева
Нур-Султан, Казахстан

ОРГАНИЗАЦИЯ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ГЕТЕРОГЕННЫХ ГРУППАХ В СРЕДНЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация

Данная статья посвящена исследованию организации дифференцированного обучения и особенностей применения дифференцированного обучения на уроках английского языка через иноязычное образование в разнородных группах на уровне среднего образования. Актуальность данного исследования характеризуется необходимостью решения многих практических вопросов в организации процесса обучения иностранному языку в многоуровневых группах и необходимостью изучения эффективных форм обучения и методов для повышения активного участия всех учащихся на занятиях. Целью данной статьи является определение особенностей применения дифференцированного обучения с целью повышения эффективности иноязычного образования в многоуровневых группах. В данном исследовании использовались эмпирические методы исследования как методы наблюдения, педагогический эксперимент, методы анализа и дифференциации. В эксперименте по дифференцированному обучению, который проводился на уроке английского языка, приняли участие шестнадцать учеников седьмого класса, а пятнадцать детей находились под

наблюдением в контрольной группе. В ходе исследования была подтверждена гипотеза о том, что на уроках английского языка через уровневую дифференциацию выполняются несколько задач: во-первых, улучшается уровень подготовки каждого ученика; во-вторых, создаются благоприятные условия для всех учащихся; в-третьих, укрепляется сотрудничество ученика и учителя; в-четвертых, повышается мотивация учащихся с разными способностями и уровнями.

Ключевые слова: дифференцированное обучение, разноуровневый, контрольная группа, гетерогенная группа, теория множественного интеллекта, эксперимент.

G.S. Akhmetova¹

¹*L.N.Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan*

ORGANIZING DIFFERENTIATED LEARNING IN TEACHING ENGLISH IN HETEROGENEOUS GROUPS IN SECONDARY EDUCATION

Abstract

The present article is devoted to the study of how to organize differentiated learning and to identify the peculiarities of differentiated learning in EFL class in heterogeneous groups at a secondary school. The relevance of this research work is stipulated by the need to solve many practical issues in organizing teaching a foreign language in multi-level and heterogeneous groups and the need to study effective forms and methods of teaching to increase students' involvement and active participation and to improve the effectiveness of foreign language teaching. The purpose of this article is to determine the peculiarities of using differentiated learning and to improve the effectiveness of foreign language education in heterogeneous groups through differentiated learning. This study used methods of observation, pedagogical experiment, analysis, and differentiation. Sixteen seventh-grade students took part in this experiment focused to identify the effect of differentiated learning, and fifteen seventh-grade students were monitored in a control group. The study confirmed and verified the hypotheses that differentiated learning accomplishes several tasks: first, the level of knowledge of each student improves; second, favorable conditions are created for all students; third, student-teacher cooperation enhances; fourth, students' motivation and lesson involvement increases.

Keywords: differentiated learning, control group, heterogeneous group, multileveled, theory of multiple intelligence, experiment.

Кіріспе. Шет тілі мұғалімдерінің негізгі міндеттерінің бірі оқушылардың пәнді меңгеру деңгейіне және қабілеттеріне қарамастан әр оқушы үшін сабақты пайдалы және қызықты етіп өткізу болып табылады. Осыған байланысты оқыту үдерісінің тиімділігін арттыру мақсатында барлық оқушыларды сабаққа белсенді араластырып, оқушылардың белсенділігін арттыру үшін топтық әрекеттестік немесе басқа да тиімді оқыту формалары мен әдіс-тәсілдерді зерттеу мәселесі өзекті болып отыр. Көпдеңгейлі топтарда шет тілін оқыту әдістемесі теориясы саласындағы айтарлықтай ғылыми-әдістемелік жетістіктерге қарамастан, әлі де көпдеңгейлі топтарда шет тілін оқыту үдерісін ұйымдастыруда және тиімділігін арттыруда практикалық мәселелерге қатысты көптеген сұрақтар жетерлік.

Бүгінгі таңда әдіскерлер мен ұстаздар мектеп оқушыларын оқыту мен тәрбиелеудің жана, неғұрлым тиімді тәсілдерін, құралдары мен нысандарын тынымсыз іздестіруде. Қазіргі мектептерде білім беруде қолданылып жүрген технологиялардың көпшілігі әр оқушының жеке психологиялық дамуының ерекшеліктерін ескермейтін, талаптары бір, оқытылатын материал көлемі мен берілетін уақыт көлемі бірдей топтық оқыту әдісі айтарлықтай нәтиже бермей жатқанына куә болып жүрміз. Оқыту үдерісін тиімді жүргізу үшін мұғалімдерден әртүрлі технологияларды қолдануды талап етеді. Осындай технологиялардың бірі көп дифференциалды немесе деңгейлі (сараланған) оқыту болып табылады.

Аталмыш зерттеу жұмыстың өзектілігі көпдеңгейлі топтарда шет тілін оқыту үдерісін ұйымдастыруда көптеген практикалық сұрақтарды шешу қажеттілігімен және шеттілдік оқытудың тиімділігін арттыруда барлық оқушыларды сабаққа белсенді араластырып, оқушылардың белсенділігін арттыру үшін тиімді оқыту формалары мен әдіс-тәсілдерді зерттеудің қажеттілігімен

сипатталады. Шет тілі сабақтарында көптеген мұғалімдер оқу процесінің тиімділігін арттыру және қиындықтарды жеңу үшін саралап оқытуды қолданады. Сараланған тапсырмаларды сабақтың әртүрлі кезеңдерінде, яғни сөйлеу әрекетінің кез-келген түрін (оқу, сөйлеу, тыңдау, жазу) дамытуда немесе сөйлеудің грамматикалық және лексикалық аспектілерін оқытуда қолдануға болады.

Гетерогенді топ деп әртүрлі жынысты және жастағы және әртүрлі көзқарастар мен қызығушылығы бар, сонымен бірге, әртүрлі дайындық деңгейдегі адамдардан тұратын топты атаймыз. Дәстүрлі түрде дарынды студенттер, мүгедек студенттер, басқа елдерден көшіп келген оқушылар, әлеуметтік - психологиялық бейімделу деңгейі төмен балалар гетерогенді топтар ретінде қарастырылады. Сонымен қатар, шет тілі мұғалімдері шет тілін меңгерту мен оқыту барысында жиі көп деңгейлі топтарда жалпыеуропалық шкалаға сәйкес шет тілін А1-ден В2-ге дейін білетін студенттер арасында оқыту үдерісін ұйымдастыру мәселелеріне тап болады [1, 129 б.].

Мұғалім оқушылардың жеке оқу ерекшеліктерін, қызығушылықтарын, оқу деңгейлерін ескеріп және құрметтеп отырып оқытса, оқушылар оқу үдерісіне жақсы араласып қатысады. [2] Бүгінгі таңда мұғалімнің жұмысы барлық мектеп оқушыларын бір стратегия бойынша оқыту емес. Андерсоннің пікірінше дифференциалды оқытуда мұғалімге еш бір баланы назардан тыс қалдыр-майтын оқу атмосферасы құру мен мүмкіндіктермен қамтамасыз ету сияқты аса маңызды міндет жүктеледі [3, 50 б.].

Аталмыш зерттеу жұмысының нысаны ретінде ағылшын тілі сабағындағы дифференциалды оқыту ұйымдастырудың жолдары болып табылады. Зерттеудің пәні ретінде орта білім беру мекемелеріндегі дифференциалды оқытудың ерекшеліктері қарастырылып отыр. Аталмыш мақаланың мақсаты көпдеңгейлі топтарда шеттілдік білімнің тиімділігін арттыру мақсатында дифференциалды оқытудың рөлі мен ерекшеліктерін анықтау болып табылады. Зерттеу барысында ағылшын тілі сабақтарында деңгейлік дифференциалды оқыту арқылы бірнеше міндет орындалады деген тұжырыма айтылып отыр: біріншіден, әрбір оқушының білім деңгейі көтерілуі мүмкін; екіншіден, барлық оқушыларға қолайлы жағдай жасалады; үшіншіден, оқушы мен мұғалімнің ынтымақтастығы нығаяды; төртіншіден әр түрлі қабілеттері мен деңгейлері бар оқушылардың сабаққа қатысуы мен уәждері артуы мүмкін.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Аталмыш зерттеу жұмысында сандық зерттеу әдістері, бақылау, педагогикалық эксперимент, саралап оқыту әдістері және Гарднердің «бірнеше интеллект теориясы» қолданылды.

Ағылшын тілі сабағында дифференциалды оқытуды қолдану мәселесін шешу барысында көптеген мұғалімдер сан алуан қиындықтарға тап болады. Білім беру саласында «дифференциалды» немесе «сараланған оқыту» ұғымы туралы әртүрлі көзқарастар бар. Педагогикалық энциклопедиялық сөздікте дифференциалды оқыту осылай түсіндірілген: «Дифференциалды оқыту деп оқушылардың бейімділігі, қызығушылықтары мен қабілеттері ескерілетін оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың бір түрі». Дифференциалды оқытуға тағы да басқа анықтамалар беріледі:

К.Селевконың пікірінше оқытуды саралау немесе дифференциалды оқыту дегеніміз:

1) әр түрлі топтар мен оқушылардың ерекшеліктерін есепке алып, әртүрлі мектептер, сыныптар үшін оқытудың алуан түрлі жағдайларын жасау [4, 2 б.].

2) біртекті топтарда оқытуды қамтамасыз ететін әдістемелік, психологиялық-педагогикалық және ұйымдастырушылық-басқарушылық іс-шаралар кешені.

Бірқатар педагогикалық жүйелерде дифференциалды оқыту оқу сапасының және оқыту жүйесінің ерекшелігі болып табылады. Технология (педагогикалық) деп дидактикалық мақсат пен міндеттерді жүзеге асыруға бағытталған сабақтағы мұғалімнің белгілі бір тәсілдердің, жолдардың жиынтығын атайды [5, 575 б.].

Томлинсонның пікірінше дифференциалды оқыту оқушылардың түрлі дайындық деңгейлерін, қызығушылықтарын пайдалану үшін оқыту көптеген нұсқалары ұсынады. Сараланған сыныпта біріншіден, мұғалім оқу бағдарламаларының мазмұнын оқып зерттеу мақсатында мектеп оқушыларына түрлі тәсілдерді қолданады, екіншіден, оқушылардың өздері түрлі қолайлы әрекеттер мен тапсырмаларды орындау арқылы белгілі бір ұғымдар мен ақпарат туралы білімді қалыптастырады, ал үшіншіден оқушылар танып, үйренген білімдерін әр түрлі жолдармен, әдістер арқылы көрсете алады [6, 4 б.].

Дифференциалды оқыту саласындағы көп зерттеулерге сәйкес, саралап оқыту деп «оқушылардың сынып қажеттіліктеріне байланысты қолданылатын оқыту әдістерінің жиынтығы. Дифференциация деп оқушылардың оқу стилін, қызығушылықтарын, білім деңгейін, әлеуметтену қажеттілігін және жайлылық аймағының айырмашылықтарын ескеретін сыныптағы және оқу үдерісіндегі оқу тәжірибелердің жиынтығы» [7,110 б.].

Сараланған оқыту кезінде мұғалімдер оқушылардың оқу қажеттіліктері мен күшті жақтарын дамытып, ал түсінбей қалған материалды меңгеруге көмектесетін іс-әрекеттер мен тапсырмаларды қолданады. Мұғалім студенттерді оқыту барысында неғұрлым әртүрлі көп жолдарды ұсыну арқылы оқытса, соғұрылым студенттердің материалды меңгеруге жеңіл жолын тауып, сабаққа қатысуы жақсара түседі [8, 7 б.].

Дифференциация латын тілінен аударғанда «difference» бүтіннің әртүрлі бөліктерге, формаларға, сатыларға бөлінуі, бөлінуді білдіреді. И.П. Подласый білім беру саласында «саралап оқыту – бұл балалардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін барынша есепке алу» дейді. Саралап оқыту деп оқу материалының тереңдігі мен күрделілігіне қарай әр түрлі деңгейде меңгерілетін оқу процесін ұйымдастырудың педагогикалық технологиясы. Бұл технология әр оқушыға білім беру бағдарламасының жекелеген пәндері бойынша оқу материалын базалық деңгейден төмен емес, бірақ әр оқушының қабілеттері мен жеке ерекшеліктеріне байланысты әр түрлі деңгейде игеруге мүмкіндік береді.

Гарднердің «бірнеше интеллект теориясы» оқушылардың әр түрлі интеллектілерін ескеретін оқытуды жобалау барысында қолданылуы мүмкін [9]. Мысалы спорт тақырыбындағы блогты жобалау барысында мұғалім әр түрлі спорттық ойындар туралы оқуға арналған мәтіндерді ұсынуға болады. Көп интеллектілер теориясы негізінде жасалған саралау кезінде бір топ (кинестетиктер) ойынның түрін демонстрациялайды, келесі топ (визуалдар) бірлесіп осы ойын туралы плакат немесе постер жасауы мүмкін. Ал келесі топ (лингвистикалық-лингвистикалық топ) спорттық ойын туралы ауызша презентация дайындай алады.

Аталмыш зерттеу жұмысына Нұр-Сұлтан қаласында орналасқан мектеп-лицейінің 7 «А» сынып оқушылары қатысты. 7 «А» сыныбында шет тілін дифференциалды оқытуға қатысты эксперименттік оқыту жүргізу мақсатымен сыныптағы 31 оқушыны екі топшаға бөліп, Топ 1 және Топ 2 деп қарастырды, Топ 1 эксперимент жүргізілді, ал Топ 2 бақылау топ ретінде қарастырылды. Эксперименталды оқуға 16 оқушы, ал бақылау топқа 15 оқушы қатысты. Зерттеу жүргізу барысында екі топта да А1 және А2 сияқты түрлі деңгейдегі оқушылар бар екендігі анықталды. Шеттілдік оқыту екі сыныпта да оқыту білім беру стандартына және оқу жоспарына сәйкес бірдей тақырыптағы оқыту жүргізілді, тек сабақ беру технологиясы ғана өзгеше жүргізілді. Дифференциалды оқытуды ағылшын тілі сабағында қолдану барысында 7-ші сыныптың эксперименталды топтың оқушылары арасында саралап оқушылардың оқу стильдеріне сәйкес төрт орталық (топ) құрылды. Он алты оқушы төрт оқушыдан төрт түрлі топтарға бөлініп оқылды. Сараланатын материал, яғни мазмұн ретінде “Shops and shopping” тақырыбы бойынша құрастырылған блок алынды. Оқу бағдарламасына сай құрастырылған сабақта оқушылардың оқу стильдеріне сәйкес аудиалды оқушылар музыка орталығында жұмыс жасады, кинестетик, тұлғаралық және науралистік интеллектке ие оқушылар фильм орталығында, логикалық-математикалық интеллектке ие оқушылар санау орталығында оқу мазмұнымен жұмыс жасады.

Зерттеу нәтижелері. Әрбір бала жоғары жүйке қызметінің әртүрлі ерекшеліктеріне, дамуына байланысты пайда болатын жеке ерекшеліктеріне ие. Бұл ерекшеліктер баланың сезіміне, оның қабылдауына, ойлауына, есте сақтауына, қызығушылықтарының, қабілеттерінің ерекшеліктеріне, сондай-ақ тұлғалық қасиетіне әсер етеді. Көпдеңгейлі оқыту оқушылардың танымдық қызығушылықтарын дамытып, қиындықтарды жеңуге және жақсы оқуға көмектеседі. Аталмыш қасиеттер оқушылардың өзін-өзін танып, дамытуға септігін тигізеді.

Шет тілі сабағындағы дифференциалды немесе сараланған оқыту оқушы тұлғасының жеке ерекшеліктері мен біліміндегі меңгерілмеген кемшіліктеріне негізделген. Оқытудың әртүрлі деңгейлік саралануы оқу процесінің әртүрлі кезеңдерінде кеңінен қолданылады: жаңа материалды зерттеу; сараланған үй жұмысы; сабақта меңгерілетін білімді есепке алу; өткен материалды меңгеруді, ағымдағы тексеру; өзіндік және бақылау жұмыстары; қателермен жұмысты ұйымдастыру; бекіту сабақтары. Мысалы: жаңа материалды таныстыру және дағдыларды дамыту кезеңінде әсіресе жаңа материалды меңгеруде қиналатын балалармен жұмыс жасау үшін мұқият дайындық қажет.

Алдымен фронтальды түсіндіру керек, ал одан кейін материалды міндетті түрде қайталау қажет. Жаңа материалды түсіндіру кезінде проблемалық сұрақтар қойылады, үлгерімі жоғары және үздік оқитын оқушылар проблемалық сұрақтарға жауап берсе, ал мотивациясы төмен балалар бұрын оқыған тақыыптар бойынша жалпы, белгілі сұрақтарға жауап беруге жағдай жасау керек. Мотивациясы жоғары балалар хабарламалар түрінде қосымша материал дайындай алады, жаңа материалдың кейбір сұрақтарын өздері дайындап, сыныптастарына бұл туралы өздері айтады немесе көрнекі құралдарды дайындайды (суреттер, кестелер, диаграммалар және т.б.). Шет тілі сабақтарында саралап оқыту негізінен оқушылардың дайындығына және сөйлеу дағдылары мен дағдыларының қалыптасу деңгейіне байланысты жеке тапсырмаларды таңдауға негізделген.

Ағылшын тілі сабағында саралап оқыту төмендегідей формалары қолданылады:

- бірдей тапсырмалардың әртүрлі нұсқаларын қолдану;
- қиындық дәрежесі әр түрлі тапсырмаларды қолдану;
- бір тапсырманы орындау барысында оқушыларға әртүрлі көмек көрсету;
- тапсырмаларды орындау үшін оқушыларға әр түрлі уақыты көлемін беру;
- бір тапсырманы орындау үшін әр түрлі деңгейде қайталау жасау;
- оқушыларға әр түрлі тіректер мен көмек құралдарын ұсыну;
- әр түрлі деңгейдегі мәтіндерді оқу;
- жеке карточкалар арқылы әр түрлі жаттығулар орындау.

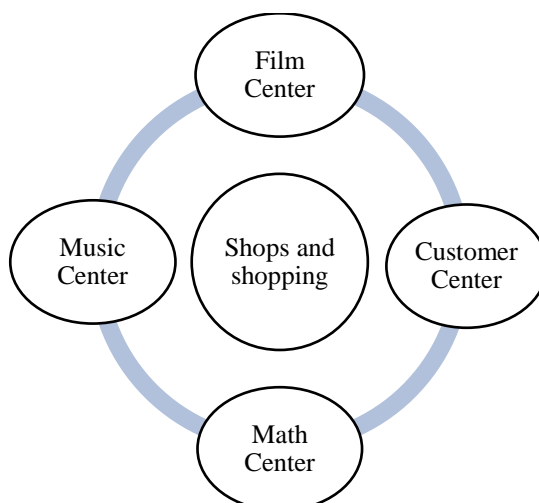
Ағылшын тілі сабақтарында жаңа лексикалық материалды таныстырғанда әртүрлі деңгейдегі тапсырмалары бар карточкалар жасауға болады:

- 1) қазақ тілінен ағылшын тіліне аударыңыз;
- 2) ағылшын тілінен қазақ тіліне аударыңыз;
- 3) сурет пен сөзді сәйкестендіріңіз;
- 4) суреттегі заттың атауын жазыңыз;
- 5) Суретті жаңа өтілген суреттер арқылы сипаттаңыз;
- 6) Сөзжұмбақты шешіңіз.

Томлинсонның пікірінше оқушылардың профильдері өз бетінше жұмыс істейтін, топтармен жұмыс істейтін, логикалық жүйелілікті қалайтын, конспект арқылы үйренетін, тыңдап түсіну арқылы ақпаратты қабылдайтын, демонстрациялау немесе видео ақпарат арқылы жұмыс істейтін, музыкалық интеллекттілер сияқты түрлі ауыспалы аспектілерді қамтиды. Мұғалімдер осы ауыспалыларды ескере отырып, оқушылардың ерекшеліктеріне қарай және оқу стильдеріне сай қолайлы оқу жағдайларын (кооперативті оқыту, жекелеп оқыту, жарыса оқыту, мазмұнды модификациялап оқыту) жасайды [6].

Сурет 1. Х.Гарднердің «Бірнеше интеллект теориясының» моделі.

Сурет 2 – “Shops and shopping” тақырыбы бойынша өткізілген ағылшын тілі сабағындағы дифференциалды оқуды қолданылған модель

2-ші суретте көрсетілген «Shop and shopping» тақырыбы (оқу мазмұны) бойынша құрастырылған оқу орталықтары, оқу мазмұны, оқушылардың оқу стильдері мен интеллектілеріне сай қалай саралауға болатынын көрсетеді. Оқу орталықтарының әрбіреуі оқушылардың түрлі материалдарға қол жеткізіп, оқу мазмұнын өздері көрсетулеріне мүмкіндік береді.

Music Center (Музыка орталығы): Listen to the audio and answer what kind of goods were purchased. Match the goods with the names of people who bought them.

Аудиалды оқушыларға арналған орталықта оқушыларға тыңдауға аудио материал беріліп, тыңдағаннан кейін тындап түсіну қабілеті тексеруге арналған тапсырмалар беріледі. Аудиода адамдар қандай тауарлар сатып алғанын айтып, қай адам қандай затты сатып алғанын жазу қажет.

Film Center (Фильм орталығы): Watch a short video “In the shop” and prepare a poster presenting what kind of good are sold in this shop.

Визуалдарға арналған оқу орталығында оқушыларға «Дүкенде» атты қысқа видеоны тамашалау ұсынылады, ал кейін өздерінің дүкені туралы постер құрастыруға тапсырма беріледі. Постерде оқушылар бұл қандай дүкен және онда қандай зат сатылатынын сипаттайды.

Math Center (Санау орталығы). Read the text about “Shopping day” and calculate and explain how much money the main character has spent that day. Create the price list for your own shop. Логикалық-математикалық интеллектісі дамыған оқушылар үшін «Дүкендегі күн» атты тақырыптағы мәтінді оқып, сол күні адамдар қанша ақша жұмсағанын баяндау керек, ал кейін оқушылар өздерінің дүкендеріне арналған бағалар тізімін құрастыру қажет.

Customer Center (Тұтынушылар орталығы). Read three dialogs about shopping “In the fitting room”, “Customer service department”, “Naughty customer” and identify what was the problem in each dialog. Make up Do’s and Don’t for shopping. Make up your own dialog taken place in the shopping center presenting successful communication.

Дүкендер мен сатып алуға қатысты үш диалогты оқыңыз «Киім ауыстыратын бөлмеде», «Тұтынушыларға қызмет көрсету бөлімі», «Даулы тұтынушы». Тауар сатып алуға барғанда істеуге болатын және болмайтын іс-әрекеттердің тізімін жасаңыз. Топпен біріге отырып тиімді және сәтті қарым-қатынас негізінде құрылған сауда үйінде болатын диалог құрастырыңыз.

Кесте 1. “Shops and shopping” тақырыбында дифференциалды оқыту бойынша жүргізілген эксперименталды оқытудан кейін жүргізілген төрт тілдік дағдыларды тексеруге құрастырылған бақылау жұмысының нәтижелері

Жалпы сұрақтар саны - 20 (100%)	Жалпы оқушылардың саны	85-100 ұпай (үздік)	60-84 ұпай (жақсы)	60 ұпайдан төмен (орташа)
Эксперименталды топтың білім көрсеткіштері	16 оқушы	9 оқушы	6 оқушы	1 оқушы
Бақылау тобының білім көрсеткіштері	15 оқушы	5 оқушы	4 оқушы	6 оқушы

Зерттеу барысында екі топ бірдей оқу бағдарламасы бойынша жоспарға сәйкес “Shops and shopping” юнитын екі апта уақыт бойы зерттеп оқыды. Қорытынды бақылау жұмысының сұрақтары төрт түрлі тілдік дағдыларды тексеруге арналып құрастырылған еді, яғни тыңдалым, сөйлеу, оқылым және жазылымға қатысты сұрақтарды қамтыды. Жалпы саны 20 сұрақты қамтыды. Зерттеудің соңында “Shops and shopping” тақырыбы бойынша екі топта да қорытынды бақылау жұмысы жүргізілді. Нәтижесінде дифференциалды оқыту қолданылған эксперименталды топтың “Shops and shopping” тақырып бойынша алған білім көрсеткіштері бақылау тобының білім көрсеткіштеріне қарағанда жоғары екендігі анықталды. 1-ші кестеден бақылау жұмысының қорытынды көрсеткіштерін көруге болады.

Саралап оқытуда өнім немесе нәтиже деп оқушылардың ақпаратты, яғни оқу мазмұнын түсінгенін көрсететін жолдарын атаймыз. Нәтижені саралау кезінде оқушылардың білімдері мен дағдыларын көрсетуге әр түрлі мүмкіндік беретін және құралдармен қамтамасыз ететін Блум Таксономиясы мен қатар Гарднердің көп интеллектілер теориясы қолданылуы мүмкін [8]. Осындай мүмкіндіктерге рөлдік ойындар, мультимедиялық презентациялар, пьесалар, өлеңдер, графикалық органайзерлер, плакаттар, зерттеу жұмыстары, эссе, жаңалық бағдарламалары, әр түрлі үй жұмыстары, видео, әңгімелер мен тестілер жатады.

Талқылаулар. Аталмыш зерттеу жұмыста көпдеңгейлі топтарда саралап оқытудың ағылшын тілін меңгеруге тиімді әсері бар екендігі анықталды. 1-кестеге сәйкес екі топтың нәтижелерін талдай келсек, эксперименталды топтағы оқушылардың басым бөлігі (16/15 оқушы) «үздік» және «жақсы» деген баға алған, тек бір ғана оқушы «орташа» деген баға алған, яғни білім көрсеткіші жоғары екендігін көреміз. Ал саралап оқыту қолданылмаған топта, яғни бақылау тобындағы оқушылар (15/9) «үздік» және «жақсы» деген баға алған және алты оқушы «орташа» деген баға алған. Осылайша, біз саралап оқыту қолданылған гетерогенді топтағы оқушылардың ағылшын тілінің білім деңгейлері жоғары екендігіне көз жеткізе аламыз. Екі топ та гетерогенді топ болғандықтан, саралау әдісі қолданылған топта оқушылар тілді үйренуде өздерінің ыңғайына және оқу стиліне қарай жасалған тапсырмалар орындау арқылы жоғары деңгейге қол жеткізе алды.

Дифференциалды оқыту оқушылардың бейімділігін анықтауға, қызығушылықтары мен қабілеттерін дамытуға оңтайлы жағдай жасауды мақсат ететін оқыту технологиясы екендігін растай алды. Бұл арада бағдарламалық материал міндетті (стандарттан) төмен емес әртүрлі жоспарланған деңгейлерде игеріледі және жеке оқыту әдістері кеңінен қолданылады [7, 109 б.]. Дифференциалды оқыту технологиясы оқу процесінің белгілі бір бөлігін қамтитын ұйымдастырушылық шешімдер, саралап оқыту құралдары мен әдістерінің жиынтығы. Дифференциалды оқыту оқушылардың түрлі қажеттіліктеріне сай оқу үдерісінің мазмұны, үдерісі және нәтижесі сияқты компоненттерде саралау мен түрлендіруді білдіреді.

Мазмұнға «қабылданатын ақпарат» бірліктері, яғни оқушы сабақта оқу нәтижесі ретінде біліп, танытын, түсінетін идеялар, ұғымдар, фактілер мен ақпарат жатады. Мазмұнды саралау кезінде көбінесе маңызды, оқушыға қатысты оқу компоненттері мен блоктарын оқушының қажеттілігі мен деңгейіне сай саралау керек. Мысалы: кейбір оқушылар негізгі ақпарат пен дағдыларды меңгеру үшін көп уақытты талап етеді, сонда мұғалім осындай оқушыларға тура нұсқаулықтар мен дәл, қысқа да нұсқа мысалдармен түсіндіру керек.

М.А. Мастропери дифференциалды оқытудың әсері туралы тағы бір зерттеу жаратылыстану ғылымдарын оқитын сегізінші сынып оқушылары арасында жүргізілді. Осы студенттердің қырық төртеуі оқуда қиындықтарға тап болды. Алдыңғы зерттеулердегідей, бақылау топтары дәстүрлі жаттығулар арқылы оқытылды, ал эксперименттік топтар бірлескен практикалық іс-әрекет арқылы жұмыс істеді, онда төменгі деңгейдегі студенттер сыныптастарының қолдауына ие болды. Материал, студенттер үшін пайдаланылатын деңгей (үш деңгей) бойынша сараланды. Осы сараланған материалдармен деңгей бойынша студенттер өздері жұмыс істейтін деңгейде жұмыс істей алады және егер қосымша талап етілсе, басқа деңгейлерде жаттығулар жасай алды. Осы зерттеудің нәтижелері сараланған білім алған студенттердің білім көрсеткіші арта түскенін көрсетті: Олардың оқуы деңгейлер бойынша және практикалық сабақтарды қолдана отырып, сараланған оқыту кезінде алынған тест нәтижелері дәстүрлі түрде оқытылған топтағы оқушылардың тест көрсеткіштерінен жоға болғанын көрсетті. Атап кеткен шетелдік авторлардың дифференциалды оқытуға қатысты зерттеу жұмыстарында шетелдік тіл үйрету мен үйрену реалитеттері ескерілген. Өкінішке орай, дифференциалды оқытуға қатысты қазақстандық зерттеулердің аздығы аталмыш зерттеу жұмысын жазуға себепші болып, көптеген орта білім берудегі дифференциалды оқытуға қатысты мәселелерді шешуге қатысты сұрақтарды зерттеуге түрткі болып отыр [10].

Саралап оқытуды қолдануға қатысты көптеген зерттеулер жүргізілді. Симкинс, Мастропери және Скругс сынды ғалымдар Атлант аясындағы орта мектепте зерттеу жүргізді. Зерттеуге үш мұғалім және алпыс бір бесінші сынып оқушысы ғылым сабағына қатысты. Ол зерттеуін денсаулығында кемшіліктері бар оқушылар арасында өткізді. Зерттеу бақылау тобы және эксперименталды топ негіздерінде жүргізілді. Бес жұма эксперименталды зерттеу уақыт аралығында бақылау тобында дәстүрлі сабақ үлгісі бойынша жүргізіліп ақпарат дәріс түрінде берілді, ал эксперименталды топта дифференциациялау арқылы көптеген стратегиялар қолданылды. Зерттеу нәтижелері бес аптадан кейін алынған тестілердің нәтижелері эксперименталды, яғни сараланған оқыту жүргізілген топтағы студенттердің білім көрсеткіштерінің жоғары болғанын дәлелдеді [10].

П.Алаваня және С.Фархади өздерінің сараланған оқытуға қатысты зерттеулері бірнеше интеллект теориясы мен оқушылардың оқу стилінің ерекшеліктеріне негізделіп жүргізілді. Зерттеу мақсаты көп-деңгейлі сыныптарда лексиканы оқытуда дифференциалды оқытудың әсерін анықтау болды. Бұл зерттеу Иран тіл институтында жүргізілді, зерттеуге 80 орта мектепте оқитын қыздар іріктелді. Бұл зерттеуде екі топта, яғни (бақылау және эксперименталды топтарда) эксперимент әдісі арқылы дифференциалды оқытудың тиімді әсері t – тест және ANOVA тест көмегімен анықталды [11].

Е.В. Лихачеваның пікірінше педагог бақылау және тестілеу (ойлау түрі, қабылдау арнасы, темперамент, түсіну деңгейі, мотивтер, құндылық бағдарлары, дүниетаным - саралау үшін негіз бола алады) арқылы оқушылардың шет тілін меңгеруінің психологиялық ерекшеліктері мен деңгейін зерттейді). Сонымен қатар мұғалім оқушыларды белгілі бір негіздер бойынша микро топтарға біріктіреді және педагог анықталған саралау негіздерін ескере отырып, сабақта ақпаратты баяндайды және онымен жұмысты ұйымдастырады [12, 174 б.]

Дидактикада оқу процесінде оқушылардың жеке ерекшеліктері ескерілсе, оқыту сараланған болып саналады. Оқушылардың жеке ерекшеліктерін есепке алуды оқушының жеке басының негізгі қасиеттерін есепке алу деп түсінуге болады. Осылайша, жеке тұлғаға бағытталған оқыту сараланған оқыту болып табылады. Жалпы қабілеттер бойынша саралау оқушылардың жалпы деңгейін, дамуын, психикалық дамудың жеке ерекшеліктерін, яғни есте сақтау, ойлау, танымдық белсенділікті ескеру негізінде жүзеге асады. Оқушылардың қалған жеке басының ерекшеліктері тиісті оқыту технологияларына байланысты сабақта ішкі саралауды ұйымдастыру кезінде ескеріледі. Жеке қабілеттерді саралау барысында студенттердің белгілі бір пәндерге қатысты қабілеттерін ескеріледі: кейбір студенттер гуманитарлық пәндерге, басқалары нақты ғылымдарға, кейбіреулері тарихи немесе биология сынды пәндерге бейімділігі мол [2]. Деңгейлеп оқытудың басқа әдістемелерден басты айырмашылығы, яғни көп деңгейлі оқыту деп оқу материалын әр түрлі деңгейде меңгеруді атаймыз. Бір оқу материалын терең және күрделі оқыту деңгейі А, Б, С топтарында түрлі болады.

Кейбір психологтардың пайымдауынша топтарды араларында мейірімділік қарым-қатынасы орныққан оқушылардан құрастыру керек, өйткені тек осы жағдайда кіші топта өзара түсіністік пен өзара көмектің психологиялық атмосферасы пайда болады, мазасыздық пен қорқыныш жойылып,

оқу әлеуетін іске асыру мүмкіндіктері ашылады [13, 195 б.]. Зерттеу жүргізілген топтағы оқушылардың арақатынасы жақсы болғандықтан, оқушыларды қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес топқа бөліп, топпен жұмыс жасағанда жоғары көрсеткіштерге ие болды. Оқушылар өз арасында бір-бірін тез түсініп, берілген тапсырмаларды шығармашылықтарын толық деңгейде қолданып көрсете алды.

Көпдеңгейлі оқыту жағдайында оқушылардың оқуға деген мотивациясын арттырудың басты шарттарының бірі – ол оқу процесін ұйымдастыруда сабақта алған білімдерін іс жүзінде қолдана алу мүмкіндігі. Жаңа педагогикалық технологиялардың бірі жобалар әдісі бұл мәселені шешу үшін ең қолайлы әдіс болып есептеледі. Жоба әдісінің негізінде оқушылардың танымдық дағдыларын, өз бетінше дағдыларын дамыту, ақпараттық кеңістікте өздерін бағдарлай білу дағдысын дамыту және сын тұрғысынан ойлау жатыр. Ол әрқашан оқушылардың өздігінен жұмыс жасау әрекетіне бейімделген және кез-келген мәселені шешуде түрлі әдістерді, құралдарды, әртүрлі ғылым салаларының білімдері, біліктері мен техникасын пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Орындалған жобалардың нәтижелері әрқашан материалдық, яғни қандай да бір өнім түрінде (бейнефильм, альбом, компьютерлік газет және т.б.) рәсімделген.

Оқушылардың әр түрлі қызығушылықтарын қанағаттандыру үшін мұғалім блоктың негізгі идеяларын оқушылардың қызығушылығын тударатын, арттыратын және шабыттандыратын тақырыппен байланыстыра алады. Осы арқылы оқушы саралау барысында мазмұнды жақсы түсініп, оқу үдерісі барысында өзіне қолайлы құралдар, стратегиялар мен жолдарын тауып, нәтижесінде өзі менгерген мазмұнды қалаған жолын таңдай отырып демонстрациялайды.

Педагогикалық зерттеулерде дифференциация «ішкі» және «сыртқы» болып екіге бөлінеді. Ішкі саралау деп оқушылардың жеке ерекшеліктері сабақты ұйымдастыру жағдайында ескерілетін оқу процесін ұйымдастыруды атаймыз. Бұл жағдайда оқытуды саралау ұғымы оқытуды даралау (жеке тұлғаға бағытталған оқыту) ұғымына өте ұқсас. Сыртқы саралау кезінде әр түрлі деңгейдегі студенттер арнайы оқу топтарына біріктіріледі. Осылайша, ішкі дифференциация кезінде, яғни. сыныпта жеке тұлғаға бағытталған оқытуға негізінен педагогикалық технологиялар арқылы жүзеге асырылады. Мысалы, біріге оқыту және жобалар әдісі арқылы оқыту және осы технологияларда қарастыратын түрлі әдістер арқылы жүзеге асады. Сыртқы саралау кезінде студенттер кейбір жеке белгілері мен ерекшеліктеріне қарай түрлі оқу топтарына біріктіріледі. Саралау түрлеріне жүгінсек дидактикада саралау қабілеттерге (жалпы қабілеттерге, жеке қабілеттерге, қабілетсіздікке), мамандық пен қызығушылықтарға байланысты ерекшеленеді.

Көпдеңгейлі топтарды осындай түсінікке сүйене отырып бөлу, яғни бірдей дайындықпен және материалды менгеру қарқыны мен уәждену деңгейі бірдей оқушылар бір топта білім алса, жайлы сезінетін болады, ал деңгейлік саралау технологиялары, АКТ, жобалар әдісі, зерттеу әдісі, білімді бақылаудың сынақ жүйесі сынды жаңа педагогикалық технологиялар мұғалімнің сабақта саралау және даралау мәселесін шешетін жеке оқушылармен жұмыс жасауға уақытын үнемдеуге мүмкіндік береді және оқушылардың сабаққа белсенді араласпау мәселесін шешеді, өйткені мұғалім әр оқушымен жекелей жұмыс жасағанда еш оқуші өзін үлгермейтін оқушы ретінде сезінбейді, ал керісінше белсенділігі артып, басқа да сыныптастарымен бірдей дейгейде оқып жатқанын сезінеді. Сонымен қатар, оқу материалының кәсіби бағдарына, оқушылардың қызығушылықтары мен бейімділіктеріне байланысты менгеретін оқу материалының көлемі мен күрделілігін оқушылардың өздері анықтап, соны менгеруде жауапкершілігі артады және бұл оқуға деген уәждемесін арттырады деген болжам бар.

Оқу мазмұнын әртүрлі деңгейлі мәтіндермен қамтамасыз ету арқылы саралауға болады: қарапайым мәтіндерден бастап күрделі мәтіндерге дейін, аутентикалық шығармалар мен бейімделген кітапшаларды, электронды немесе басылып шығарылған мәтін түрлерін беру, музыка, фильм, шақыру түріндегі материалдарды беруге болады. Үдеріс ол оқушылардың өздері таңдаған ақпаратпен жұмыс жасау жолы, оқу жолы. Үдерісті өзгерту үшін мұғалім топтастырудың әртүрлі стратегияларын (қабілеттеріне сай, қызығушылық бойынша және оқу профильдері бойынша топтастыру арқылы) қолдануы мүмкін.

Оқу материалын оқушылардың білім деңгейі бойынша ғана емес, сонымен қатар тапсырма көлемі, қиындық деңгейі және шығармашылығына қарай ажыратуға болады. Деңгейлік саралау жеке

студенттермен де, топтармен де жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Дифференциалды оқыту бойынша жұмыс жасау әртүрлі сатыларды қамтыды:

- оқу бағдарламасын меңгермей үлгермей қалған оқушыларды анықтау;
- олардың олқылықтарын жою;
- үлгермеушілік себептерін жою;
- оқуға қызығушылықты және уәждемені қалыптастыру немесе қайта жандандыру;
- оқу міндеттері мен оқушы білімін бағалауды саралау (қиындық дәрежесі бойынша).
- Ішкі саралау сыныптың шартты бөлуді білдіреді:
- ақыл-ой даму деңгейі бойынша (оқушылардың оқудағы жетістік деңгейі);
- жеке-психологиялық типтер бойынша (ойлау түрі, мінез акцентуациясы, темперамент және т.б.).

Дифференциалды оқыту қазіргі заманғы мектептердің оқу үрдісінде әр түрлі пәндерді оқыту барысында қолданылып жүргеніне қарамастан, шет тілі сабақтарында әлі де жеткіліксіз деңгейде қолданылады. Көп себептер пәннің оқыту спецификасына тікелей байланысты, сабақтың басым бөлігі практикалық бөлімге арналады және көп жағдайда оқушылар ағылшын тілін өзіне қажетті емес және маңыздылығын екінші орынға қоюына байланысты. Осылайша, мұғалімге оқытудың тиімділігін арттырудың жаңа жолдарын іздеуге тура келеді.

Барлық балалар қабілеттері, оқу қарқыны, қызығушылықтары мен қажеттіліктері сияқты белгілеріне қарай әр түрлі екендігі белгілі. Сынып-сабақ жүйесі жағдайында мұғалім қабілеті жоғары үздік оқитын оқушыларға салмақ түсірмей, қабілеті төмен үлгермейтін оқушыға оқу бағдарламасын меңгеруге жағдай жасау мақсатында қолжетімді етіп, орташа қабілеті бар оқушыны нысанға алып, бағдарланады. Осы кезде саралап оқыту идеясының мәні зор, өйткені мұғалім оқушылардың жеке қабілеттер мен қажеттіліктерін ескеріп, оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың міндеттері, мазмұны мен тәсілдері нақтылау мен оқытуды түрлендіреді. Сонымен қатар, оқу көлемінің азаюына байланысты оқу үдерісіне дифференциалды оқытуды енгізу арқылы физиологтар оқушылардың жалпы денсаулығының жағдайы жақсаруына әсер етеді [14, 24].

Қорытынды. Ағылшын тілі сабақтарына қабілеттері әр түрлі балалар қатысады, сондықтан тапсырмаларды саралау және оқушылардың тапсырмаларды өз бетінше орындау шешуші рөл атқарады. Сараланған оқытудың негізгі идеясы барлық оқушылардың оқытылатын материалдың негізгі компонентін өз қарқынымен жылжи отырып меңгерту болып табылады. Оқушылардың оқу мақсаттары мен меңгеруге қажетті құзіреттері мен дағдыларын білу маңызды болып табылады. Бұл білім алу барысында материалды меңгеруде қиналатын оқушылармен және оқу материалын жоғары деңгейде меңгерген, пәнге деген қызығушылығы, бейімділігі, қабілет жоғары оқушылармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Бұл технология мұғалімге әр оқушының қабілеттерін білуге, ал оқушыға оқу процесінің толық қатысушысы болуға көмектеседі. Зерттеу барысында ағылшын тілі сабақтарында деңгейлік дифференциация арқылы бірнеше міндет орындалады деген тұжырым расталды: біріншіден, әрбір оқушының білім деңгейі көтеріледі; екіншіден, барлық оқушыларға қолайлы жағдай жасалады; үшіншіден, оқушы мен мұғалімнің ынтымақтастығы нығаяды; төртіншіден әр түрлі қабілеттері мен деңгейлері бар оқушылардың сабаққа қатысуы мен уәждері арта түседі. Дифференциалды оқыту қабілеті жоғары оқушылар оқу барысында оқу материалын терең, тез, ілгері, белсенді түрде оқуға мүмкіндік алады, ал қабілеті төмен немесе оқуда қиналатын оқушылар өздерінің білімдері басқа оқушылардан төмен екендігін сезінбейді, өйткені өз деңгейіндегі тапсырмаларды жақсылап тиісті деңгейде орындауға мүмкіндік алады. Оқытушының қабілеттері жоғары және үлгерімдері төмен оқушыларға бірдей уақыт бөле отырып, қажеттіліктеріне сәйкес оқу материалдарымен қамтамасыздандырып, оқу бағдарламасын меңгертеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Балашова И.В., Тихомирова Е.Л., Шадрова Е.В. Исследование потребностей гетерогенных групп обучающихся // Психолого-педагогический поиск. – 2014. – № 4 (32). – С. 129–141.
2. Gregory, G. & Chapman, C. *Differentiated instructional strategies: One size does not fit all.* Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc, 2002.
3. Anderson, K. M. *Tips for teaching: Differentiating instruction to include all students. Preventing school failure, 2007, 49-54.*

4. Селевко Г.К. *Современные образовательные технологии*. М.: Народное образование, 1998.
5. Подласый, И.П. *Педагогика*. В 3 книгах. Кн. 2. Теория и технология обучения / И.П. Подласый. - 2-е изд., испр. – М.: Владос, 2007. – 575 с.
6. Tomlinson, C. (1995). *Differentiating instruction for advanced learners in the mixed-ability middle school classroom*. Reston, VA.: ERIC Clearinghouse on Handicapped and Gifted Children. (ERIC ED389141).
7. Aliakbari, M. "Impact of Differentiated Instruction Strategies and Traditional-Based Instruction on the Reading Comprehension of Iranian EFL Students". *RALS*, 5(1), 2014, pp.109-129.
8. Heacox, D. *Differentiating instruction in the regular classroom: how to reach and teach all learners*. Updated anniversary edition. Free Spirit Publishing, 2014, pp.7.
9. Gardner, H. *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books, 1983.
10. Mastropieri M.A, Scruggs TE, Norland JJ, et al. *Differentiated Curriculum Enhancement in Inclusive Middle School Science: Effects on Classroom and High-Stakes Tests*. *The Journal of Special Education*. 2006;40(3):130-137. doi:[10.1177/00224669060400030101](https://doi.org/10.1177/00224669060400030101)
11. Alavinia, P., & Farhady, S. (2012). *Using differentiated instruction to teach vocabulary in mixed ability classes with a focus on multiple intelligences and learning styles*. *International Journal of Applied Science and Technology*, 2(4), 72–82. Retrieved from https://www.ijastnet.com/journals/Vol_2_No_4_April_2012/11.pdf
12. Лихачева Е.В. Дифференцированное обучение иностранному языку в условиях неоднородности учебных групп // *Вестник НГУ. Серия: история, филология*. Новосибирск, 2012. – С. 174-177. URI: <https://lib.nsu.ru/xmlui/handle/nsu/6470>.
13. Тусунбекова М.Ж. Проблемы организации индивидуально-дифференцированного подхода обучения английскому языку студентов неязыковых специальностей в теории и практике // *Молодой ученый*, 2009. № 3. – С. 195-201.
14. Антропова М.В., Манке Г.Г., Кузнецова Л.М., Бородкина Г.В. Дифференцированное обучение: педагогическая и физиолого-гигиеническая оценка // *Педагогика*. – 1992. № 9. – С.10.

References

1. Balashova I.V., Tikhomirova E.L., Shadrova E.V. *Issledovaniye potrebnostey geterogennykh grupp obuchayushchikhsya // Psikhologo-pedagogicheskiy poisk*. [Research of the needs of heterogeneous groups of students]. No. 4 (32). 2014 - p. 129-141[in Russian].
2. Gregory, G. & Chapman, C. (2002). *Differentiated instructional strategies: One size does not fit all*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.
3. Anderson, K. M. *Tips for teaching: Differentiating instruction to include all students*. Preventing school failure, 2007, 49-54.
4. Selevko G.K. *Sovremennyye obrazovatel'nyye tekhnologii*. [Modern educational technologies]. М.: Public education, 1998 [in Russian].
5. Podlasy I. P. *Pedagogika*. [Pedagogy]. In 3 books. Book. 2. Theory and technology of teaching / I.P. Podlasy. - 2nd ed., Rev. ... – М.: Vlados, 2007. – 575 p.[in Russian].
6. Tomlinson, C. (1995). *Differentiating instruction for advanced learners in the mixed-ability middle school classroom*. Reston, VA.: ERIC Clearinghouse on Handicapped and Gifted Children. (ERIC ED389141).
7. Aliakbari M. "Impact of Differentiated Instruction Strategies and Traditional-Based Instruction on the Reading Comprehension of Iranian EFL Students". *RALS*, 5(1), 2014, pp.109-129.
8. Heacox, D. *Differentiating instruction in the regular classroom: how to reach and teach all learners*. Updated anniversary edition. Free Spirit Publishing, 2014, pp.7.
9. Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books
10. Mastropieri MA, Scruggs TE, Norland JJ, et al. *Differentiated Curriculum Enhancement in Inclusive Middle School Science: Effects on Classroom and High-Stakes Tests*. *The Journal of Special Education*. 2006;40(3):130-137. doi:[10.1177/00224669060400030101](https://doi.org/10.1177/00224669060400030101)
11. Alavinia, P., & Farhady, S. (2012). *Using differentiated instruction to teach vocabulary in mixed ability classes with a focus on multiple intelligences and learning styles*. *International Journal of Applied*

Science and Technology, 2(4), 72–82. Retrieved from https://www.ijastnet.com/journals/Vol_2_No_4_April_2012/11.pdf

12. Likhacheva E.V. *Differentsirovannoye obucheniye inostrannomu yazyku v usloviyakh neodnorodnosti uchebnykh grupp. [Differentiated teaching of a foreign language in the conditions of heterogeneity of educational groups]. Vestnik NSU. Series: history, philology. Novosibirsk, 2012, p. 174-177 [in Russian] URI: <https://lib.nsu.ru/xmlui/handle/nsu/6470>.*

13. Tusupbekova M.Zh. *Problemy organizatsii individual'no-differentsirovannogo podkhoda obucheniya angliyskomu yazyku studentov neyazykovykh spetsial'nostey v teorii i praktike. [Problems of organizing an individually differentiated approach to teaching English to students of non-linguistic specialties in theory and practice] // Young Scientist, No. 3. 2009. – P. 195-201. [in Russian].*

14. Antropova M.V., Manke G.G., Kuznetsova L.M., Borodkina G.V. *Differentsirovannoye obucheniye: pedagogicheskaya i fiziologo-gigiyenicheskaya otsenka // Pedagogika. [Differentiated learning: pedagogical and physiological and hygienic assessment]. 1992.-No. 9. p.10 [in Russian].*

МРНТИ 14.01.21

<https://doi.org/10.51889/2021-4.1728-5496.24>

Ш.Т. Жанысбекова^{1*}

¹І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ., Қазақстан Республикасы

ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ПРАГМАТИКАЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТУРАЛЫ

Мақалада жоғары сынып оқушыларының прагматикалық құзыреттілігін қалыптастырудың маңызы қарастырылады. Оқыту процесінде коммуникациялық құзыреттіліктің құрамдас бөлігі ретінде саналы түрде прагматикалық құзыреттілікті қалыптастыру қажеттілігі қазіргі күнде кезек күттірмейтін мәселе екендігі баяндалады. Прагматикалық құзыреттілік ұғымын зерттеуші ғалымдардың көзқарастары талданып, оның дискурсивті құзыреттілік (мәлімдемелер құрастыру, оларды мәтінде біріктіру ережелері туралы білімі) және функционалдық құзыреттілік (әртүрлі коммуникативті функцияларды орындауға арналған мәлімдемелер қолдану іскерлігі), сонымен қатар сөйлеуді схемалық тұрғыда құрастыру құзыреттілігін қамтитындығы айтылады. Оқушылардың прагматикалық құзыреттілігін қалыптастырудың бір тәсілі ретінде сыныптан тыс бірлестіктерді, яғни тілдік ортаны құру ұсынылады. Тілдік ортада мотивациялық, мазмұндық, іс-әрекеттік компоненттер негізіндегі оқушылардың прагматикалық құзыреттілігінің қалыптасу динамикасының көрсеткіштері мен өлшемдері беріледі. Жүргізілген эксперимент жұмысының нәтижесі келтіріліп, ұсынылған сөз техникасын ұсыну іскерліктерінің тиімділігі баяндалады.

Түйін сөздер: прагматикалық құзыреттілік, оқыту үдерісі, коммуникациялық құзыреттілік, функционалдық құзыреттілік, дискурсивті құзыреттілік.

Жанысбекова Ш.Т.¹

¹НАО «Жетісуский университет имени Ильаса Жансугурова»

г. Талдықорған, Республика Казахстан

О ФОРМИРОВАНИИ ПРАГМАТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТАРШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

В статье рассматриваются пути формирования прагматической компетентности старшеклассников. Утверждается, что необходимость осознанного развития прагматической компетенции как неотъемлемой части коммуникативной компетенции в процессе обучения является актуальной проблемой сегодняшнего дня. Проанализированы взгляды ученых, изучающих понятие прагмати-